

DESIDERI LOMBARTE

Ataüllar el món des del Molinar

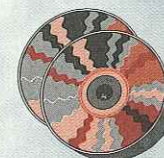
ANTOLOGIA LÍRICA

EDICIÓ A CURA D'HÈCTOR MORET I ARTUR QUINTANA

POEMES RECITATS PER ANTONI BENGOCHEA

Lo
TRULL

Conté 2 CDs

LES ARRELS PERSONALS

LLARGA NIT

Llarga nit a les espesses boires
clamant al cel una claror i un raig,
un raig de llum i un cop de vent del nord
que esbargire les bromes i el silenci
que em clou i em té arraulit a la foscor.

Ni als blaus del cel a l'alba matinera
puc obrir les finestres de llevant.
La densa fosca de la nit m'envolte
i els negres corbs jocats al meu capçal
vetllen malsons i persistents angúnies.

Ni el crit desesperat de matinada
ni el puny irat desafiant el cel,
me'n lliuren de la boira i del presagi
de les ales d'un corb que eixeque el vol
i es perd entre les bromes i els misteris.

Al cor de l'hivern de 1987

JO NO ÒBRIGO EL BALCÓ

Avui ha eixit un sol lluent,
lo cel estave clar, d'un gris blavós,
un sol esplendorós
i un ventet suau, ni fresquet ni calent.

Per la finestra oberta
miro el pla verd, la roja terra,
miro el riu, la serra,
i per damunt de tot la moleta deserta.

Avui les orenetes volaven més de pressa,
hi havie una aigualera pels teulats
i pels bancals sembrats
dormie una calitja poc espessa.

Los llençols blanquegen als balcons
de nostra Vila, als balcons florits,
i pels brancals humits
entre el sol, oberts los finestrons.

Eixie, a poc a poc, la gent a treballar
a la vinya i a l'hort,
a l'ombria, al solà i a la sort,
al verger, a l'olivar.

Dos dones, carrer avall, van a la font,
la iaia fa el dinar.
Una arruixe el carrer per agranar,
dos mosses van al forn.

Davant de les ovelles va el pastor,
passe una rabera de bestiar,
a l'esquena lo saquet del dinar,
lo gos entre les cames, a la mà el bastó.

S'escampe el sol per tot arreu,
va a treballar la gent
a l'aire, al sol, al vent,
aneu per on aneu.

I jo del finestró
miro els que van i vénen
per la il·lusió i les ambicions que tenen,
i no òbrigo el balcó.

L'EMIGRANT PENA-ROGÍ

Ai amic meu,
tornem al primer dia,
als matins de cel ros,
al recer de la tarde, a la Vila.

Tornem a mirar els arbres,
els xops secallosos del barranc,
les velles oliveres del Solà,
les resseques vinyes de les Planes.

Quants anys fa?
Erem molt menuts
quan mo'n vam anar.

Vam deixar el bestiar,
el pare i la mare,
lo parell de les mules, lo llaurar,
els iaïos que pensaven:
—A on se'n deuen anar
per eixe món solets?
—Diu que a la Capital,
que volen vore coses.
—Qué coses volen vore?
Si jo d'ací mateix,
sense moure'm de casa,
trec lo cap pel balcó i veig mig món:
Lo terme de Mont-roig,
los Vila-Sans, los Tolls,
lo Prat, les Planes,
la Font de na Sunyera i la dels Salzes,
los Avellaners, los Comellars,

la Tossa i les Buitreres.
Jo veig verdejar el blat, la vinya,
los ametlers florits, les oliveres.
I veig lo campanar, les cases,
la gent que passe pels carrers,
la lluna blanca, les nits de cel ras.
Les estrelles del cel,
la neu, lo gel.
Qué més hi ha per a vore?

La mare mos va fer la maleta,
mig plorosa, mig contenta.
Lo vestit dels domenges,
tres camises, la de portar, la nova i la vella.
Les sabates als peus —no en tenien més que unes—.
I el calaix que va quedar forro.

La xica que tu saps
va passar pel carrer més de deu voltes.
Tu l'estaves mirant detràs del finestró.
No vas baixar al carrer, no vas tindre valor
de parlar-li.

Ta mare va fer una truita en ceba.
Quasi no vas sopar.
No tenies gana,
pensaves en demà.

A punteta de dia eixie el cotxe.
La maleta, el saquet.
A la cartera onze bitllets d'a cent
i cap d'a mil.
I un nugo al pit.

Baixave el cotxe molt de pressa
carretera avall.
Los arbres i oliveres

passaven per atràs.
 Un home en la bufanda al coll, davant lo burro,
 anave a treballar.
 La Mare de Déu de la Font
 te va mirar
 quan passaves i no n'hi vas fer cas.

Lo Riu, racó del Caro,
 pont del Gord, Fondespatla
 i tira per avall.
 Al cap de les Crestes
 vas mirar per atràs
 tot aquell territori t'ere familiar.

Vall-de-roures, lo riu a baix,
 lo Castell a dalt.
 La Vila es despertave endormiscada.
 Tu portaves una inquietud al pit,
 potser te n'hagueres entornat.

Pujave el tren bufant,
 lo fum que fee ere més gran
 que el que fan los formiguers cremant.

Vas pujar al tren,
 vas mirar amunt
 i vas vore les serres i la Caixa,
 però molt lluny.

Lo Riu, l'Ebre, que gran.
 Les hortes, tot pla.
 Tortosa, quina capital.
 Va passar el tren pel pont
 cansat, bufant.

La maleta, el saquet.
 Anar a treure bitllet.

I quanta gent i tots desconeguts.
 Van i vénen de pressa
 i no et diu res dengú.

Lo tren a Barcelona és molt més gran,
 més llerg, més nou.
 A l'eixir de Tortosa caïe un borrimet.
 Tens mal gust a la boca.
 Quina pudor se sent
 d'aigua bruta, de verdura podrida.
 I una salabor a l'ambient.

Lo tren dóna una volta molt ampla
 i allà a la dreta veus lo mar.
 No l'havies vist mai,
 fred, lluent, blau.
 T'arrossines al banc de fusta dura,
 tanques los ulls. Lo tren, tric-trac-trac.
 Lo tren va molt de pressa, massa de pressa va.
 Si anare a poc a poc
 i no arribare mai!!
 No en tinc gens de ganes d'arribar.

Ere una bona gent i molt amable.
 Parlaven català
 i bé que el parlaven.
 Me van donar la mà.
 Les dones me besaven.
 Se van interessar
 pel pare i per la mare.
 —I els avis com estan?
 —Deuen de ser molt grans.
 —Però és que viu molts anys la gent de poble.
 —Estaràs cansat, oi?
 —És ben llest i eixerit
 aquest noi!!
 —Soparàs i et posaràs al llit.

Diu la dona.
—Cansat si que ho estic
i no tinc gana.

Lo quartet ere estret,
menut lo llit.
Gran ere la finestra
que donave a un forat
que «cel obert» n'hi diuen,
negre i trist,
que fee una pudor molt gran,
la mateixa pudor que a Tortosa:
Pudor de Capital,
aquí diuen Ciutat.
Lo llit ere tovet
peró els llençols banyats.
Vaig dormir com un soc
i vaig ensomiar tota la nit:
Jo estava a'n un bancal,
guardava les ovelles,
i pel mig del bestiar
venie el tren fent fum.
Lo tren ere blanc,
lo fum ere negre.
Lo bestiar no es movie,
jo corria apartant les ovelles.
Lo tren passave i no acabave mai.
Lo bancal de baix ere el mar.
Lo tren s'afuave a un mar groc de civada
i una fumarrina del mar s'eixecave
i una escuma blanca per tot lo bancal.

En una tassa blanca me van posar lleit i café,
—ne diuen café amb llet—,
hi suquen un pa blanc,
molt blanc i tovet.

Havies d'anar a buscar faena
allà a on t'havien dit.
A la Ciutat, que diuen,
los carrers són tan amples,
les cases tan iguals
que no saps per on vas.

—Qué sóc, que vinc per aquella faena...
—Pari, pari. De seguida el rebran.
Segui, si us plau.
Vaig esperar una mica,
va eixir un home molt alt,
ben vestit i molt ben pentinat.
—Vol passar? Segui.

—Vosté treballarà amb el senyor Llinàs.
Ell li dirà com va la coordinació
de totes les feines que aquí es fan.
—Si sou treballador, honrat i addicte,
vós podreu prosperar.
Per a guanyar diners
haureu de treballar.
—Aquí es treballa molt,
aquí no és com al camp.

Aquella faena no ere treballar:
La taula, la cadira, papers i més papers,
factures i albarans.
Les màquines no paren,
de nit i de dia: tric-trac, tric-trac.
Pols, pudor i calor, quina calor més gran.
La senyoreta Lola diu que pujos,
lo senyor Llinàs que baixos a baix.

—No home, no, s'ha de passar pel Banc.
—Escolto senyoreta, este paper que el faig?
—Tu noi, oi que ets de Lleida?

—No senyoreta Lola,
jo sóc de per Tortosa.
—Tortosa? I ara.
—No, de Tortosa no. De més amunt.
De Pena-roja sóc.
—I Pena-roja a on cau?
—És el Baix Aragó, un poblet molt menut.
És un racó de món.
—Ai, els poblets petits a mi m'agraden molt.
Són tan típics i la gent tan oberta,
les cases tan antigues i els camps tan bonics.
—La meva àvia és d'un poble de Lleida,
a Lleida hi tinc cosins.
—Tu deus ser de pagès.
—A casa meua som gent llauradora,
tenim terra i pinar,
oliveres, ametlers i vinya
i bona rabera de bestiar.
—I doncs, què fas aquí, si teniu tot això?
—Tindre lo que tenim no és tindre molta cosa.
És molta obligació.
Matinar, tardejar, sembrar i segar.
S'ha de treballar molt
i al cap de l'any, si passes quèntes,
hauràs fet poc racó.
Tindràs bon menjar i beure,
tindràs la casa plena de tot
i molt poques pessetes
i molts entropessos:
Que si la pedregada, que el gel,
que les contribucions.
—Ai no, que els poblets són tranquils,
hi ha molta llibertat i allí fas el que vols.
Vas, véns, entres, surts,
allà et coneix tothom.

—No senyoreta Lola, això no és veritat.

De veritat lo que allí passe,
que no pots donar un pas
sense que tots ho sàbien.
Si et dones bona vida
diuen que eres un gos.
Si molt treballes, nit i dia,
te diran egoiste i desastrós.
—Tonto seràs si eres bona persona.
I si fas lo que fan los que bé van,
seràs un envejós, tots te criticaran.
No faràs mai res a gust de tots.

—Aquí a la Capital
cadascú va pels seu camí.
Puc eixecar-me prompte o tard,
dengú es cuide de mi.
—Pots vestir de negre, pots vestir de blanc.
Pots portar sabates o espartenyas,
pot anar esquilat o en llergues grenyes,
pots anar en cotxe, tranvia o caminant,
sense temor ni pensar del què diran.

—Vols dir que serà tant?
No serà que els uns es preocupen dels altres,
que viuen més units que nosaltres,
que s'ajuden en bona voluntat?

—Potser sí senyoreta, potser tingue raó.
Però, ai de l'enveja,
de la mala fe, de la murmuració!!

—Si compres una casa: «D'on han tret los diners?»
I si et vens un bancal:
«Se'n van a la ruïna, no faran mai res.»

—Si diners vols amprar:
«Ho fan per l'interés.»

—Si matines: «A on vas abans de dia?»
I si t'eixequés tard: «No portaran camisa.»

—No penso senyoreta,
som com som i com sempre hem segut,
que no som gent dolenta,
i vivim i viurem de com sempre hem viscut:
Per a bé cadascú a casa seua,
i quan va malament, tots som un.

.....
I com passen los anys!!
Treballes i prosperes i et fas gran,
i tens dona i tens fills i et fas vell.
I un dia te poses a pensar i mires per atràs:

Aquells carrers tan amples,
aquelles carreteres tan dretes
i les cases tan altes,
tan plenes de finestres,
te pareixen estretes,
pesades i negres.
Te pesen les espales
i se't cansen les cames de tan de pujar escales,
i mires per atràs i penses:
—A on estarà el ramat de les ovelles?
I el camí del maset,
tant triscadet que estave,
qui el despedregarà, pobret?

—I de la mula roja, què se n'haurà fet?
Deu fer anys que s'ha mort,
vam nàixer el mateix any, ella i jo.

—La vinya dels Collets encara viu.
I el xop del barranquet que hi fee el niu

una garsa xillona?
I els ametlers dels Tolls
de l'amela llargueta i marcona?

Ai amic meu!!
Hem tornat en les cames pesades,
en la vista cansada i en la mateixa veu
que vam deixar flotant a l'aire.

Tornarem al recer de les Rodes,
a prendre el sol tebiet de la tarde.
Contarem les històries i les coses
que passen al país dels carrers amples,
de carreteres dretes
i de cases molt altes.
I quan lo sol caurà detràs de Torredarques,
tirarem camí avant pel Trenc,
poc a poquet, coixinc-coixanc
i tu amic meu, diràs potser:
—Xeic, no córregues tant.

VULL DIXAR-HO TOT PLA

En eixada puntera voldria aplanar el terme,
terme de Pena-roja i termes del costat.
A cops de mall desfer totes les pedres,
les desfaria totes, que no en quedare cap.

Arrabassaria la Tossa i les Vinyasses,
tiraria la terra per avall
als Mollons, la Canals, Tolls i Planes
i com me'n sobrarie, al Vila-Sans.

Taparia el barranc de l'Escresola,
tota la Perdiguera i el Pantà
en terra i pedres de la Mola
i dels Collets del mas del Molinar.

Cap al barranc d'en Ferri tota la que sobrare
del cingle de Sant Jaume per avall,
cap al mas d'Antolino que n'hi falte
i per les Serralles cap a la Canal.

Quan acabara això i ho tinguera tot pla,
me posaria als Prats i cavaria
lo tossal Gros, pinar Esllissent, l'Ombria,
la terra a cops d'eixada, la pedra a cops de mall.

Faré córrer la terra perquè me'n sobrarà
per tot lo Clot, Salzes i Avellaners.
Com ben segur que me'n sobrarà més,
l'escamparé per les Planes i el Prat.

Tiraré per amunt cavant i xafant pedra
pel mas del Frare, Raconenc i Caldú.
Dels pins que arrancaré faré rimera
i els plantaré després de un en un.

Almas de Gasparet descansaré
i emprendre els Marrocals i les Moletes
i en quatre tapassades estaré a Encanader
i quedaran tapades vall Maria i les Feixes.

Només me quedaran al mig del terme,
la Vila i les roques del Masmut,
en la Vila i les Roques ja no puc,
i tal com tos ho dic me podeu creure:
Que no hi ha cap eixada
que puguere aplanar
Vila tan ben plantada,
ni mall per a picar
Roca de tanta alçada.

LES ARRELS COL·LECTIVES

LA XICA TORNADA SERP

Barranc de l'Escresola,
barranc de la bona aigua i bones terres,
bons horts, bones masades
i bon pinar a les serres.

Los horts ben conreats,
los cavallons ben drets.
Verdegen los aufalsos.
Los ribassos ben nets.

L'aigua del Riu baixi cantant cançons.
Omplin les basses les fonts fresques.
I a l'ombra dels xopets
pasturen les ovelles.

Los blats van madurant.
I a l'alé del ventet de la tarda
onegen com lo mar.
De verd a groc
lo color va mudant.
S'aplane, s'eixeque,
se gite i s'alce el blat.
És com si fugire del bancal.
L'espiga madura, la canya dorada
esperen la falç.

Barranc de l'Escresola al mes de juliol,
són fresquetes les nits,
de dia aprete el sol.

A punteta de dia
matinen los peons,
l'amo, el fill, l'agostera,
detràs lo lligador.
I el xiquet més menut
és l'espigolador.

L'agostera, la filla de l'amo,
dolça i riallera,
és la més bonica donzella
del món.
Puge, baixe, porte la beguda
als peons.

Hi ha un peó fornit,
un home granat,
que li fa la broma.
Un bon segador
que a cada falçada de blat
fa mitja gavella.

—Si tu Marieta que tens,
tan blanca la cara,
tan roges les galtes,
tan fines les dents,
tan fresca la veu
com l'aigua que portes,
llugeres les cames,
rossos los cabells.

I la gràcia,
la gràcia que tens
quan puges i baixes
i brinques parets.
Si tu Marieta vullgueres
no hi haurie jove
que no et festegés.

—Si jo fóra jove
per a mi et voldria
i t'ensenyaria
l'esperit i la força,
la llum de la vida,
a mirar a la fosca.

—La força del sol és la llum,
l'alé de la vida és l'esperit.
La gràcia del bé,
la força del mal.

—Jo vinc de segar
de la terra baixa
a on l'aire és humit
i l'aigua salada.

—Jo sé coses grans:
puc curar de gràcia,
puc fer moure el vent,
parar la tronada,
puc apagar el sol
i la lluna clara.

—Jo et puc tornar serp
en una paraula,
i et puc tornar dona
de serp encantada.

—Ai Jaume, Jaumet,
tens moltes raons
i del dit al fet
s'ha de córrer molt.

—Marieta, Marieta,
jo et faré serp encantada

i en unes atres paraules
te tornaré dona sana:

«Forces de la nit,
dimoni infernal,
bésties de sang freda,
per tota maldat
feu serp la donzella».

Hora de migdia d'aquell dia quiet.
Ni una espira d'aire bufave
i es va girar un vent
humit i calent.

La xica va caure al rostoll
com d'una desgana.
Movie les cames i braços,
perdie la cara.

Va perdre la roba i la pell
d'una verdugada.
Va fugir pel bancal, pel ribàs
la serp encantada.

Un esguerrif va gelar la sang dels peons.
Lò pare enfurit,
d'un rabiós cop de falç
li va segar el coll al peó.
Va caure estirat,
la sang amerave el rostoll.

La gent va fugir del bancal.
Lo peó que volie parlar
i a cada paraula que volie dir
un borboll de sang
li eixie del coll:

«Pel cel clar i seré,
per la llum del sol...»
I no va dir més
i va quedar mort.

No van segar més ni van batre.
I a'n aquell bancal
mai que l'han sembrat
hi ha naixcut lo blat.

Una clapa roja
al mig del bancal,
diuen que és argila
i és la terra amerada de sang.

A les nits de lluna,
per la Canalassa,
sentireu com cante
la serp encantada.
Fa una veu molt trista:
Uuuuuu... Uuuuu... i un xillit de ràbia.

Diuen que l'han vista
cap a la solana.
Fuig entre els fenassos
verda i ariçada...
I a les nits de lluna
cante enamorada.

LA CREU DEL LLOP

Un dia de primavera
un matí del mes de maig,
pel camí de les Vinyasses,
pel camí de Coratxà,
quatre bous i un pastoret
que els portave a pasturar.

Pugen del mas del Ginero,
poc a poc i pasturant,
per les vores del camí,
a la jonça i al fenàs.

Va davant la vaca roja,
lo bou va el de més atràs
i la negra i la platxada
van al mig pel camí avant.

Lo gos i el pastor bornegen
pels ribassos i els bancals
i al ling-long de les esquelles
les vaques van caminat.

Damunt les Feixes s'eixeque
un sol lluent i dorat.
Un núgol negre s'estire
de la Mola al Molinar.

I pel camí de la Vila
les vaques van caminant.

Cel ben ras i lluna clara
hi havie la nit abans.
Al cap del Tossal un llop
havie estat udolant.
Un llop perdut, un llop vell,
fréstec i enfurit de fam,
en la coa entre les cames,
pinar amunt i pinar avall.

Los gossos de les masades
lo van sentir i van callar.
Lo llop vell, pèl blanquinós,
no parave d'udolar.

Los bous del mas del Ginero
caminant i pasturant
cap al cap de la Vinyassa
i el pastor juguetejant.

La vaca roja estorada,
lo gos negre ganyolant,
lo pastoret pel camí,
lo llop damunt d'un crestall.
Lo llop té la boca oberta
i té el pèl estorrufat,
les dents té com a navalles,
la llengua roja com sang.
Salte del crestall, rabiós,
i a la vaca es va tirar.

La primera dentellada
a la gorja li clavà.
La vaca d'un cop de testa
pe'n terra el va arrossegar.
Lo gos se li tire al llop
i el llop que es vol defensar
i a la primera abornada
costa avall lo va tirar.

Los bous fugen pel camí,
 lo gos lladre costa avall,
 lo pastor detràs dels bous
 i el llop puge el pedregal.
 Hi ha una savina redona
 del camí al costat de baix
 i el pastor que es veu perdut
 s'hi va arraconar detràs.
 —Mare, lo llop, lo llop, mare!!
 Lo xiquet vinga cridar.
 Lo llop volte la savina
 i al coll se li va tirar.
 Un mos, dos mossos, tres mossos.
 La sang li baixe pel braç.
 Puge el gos i se li avente
 i el llop lo torne a abornar.
 Fuig lo gos costes amunt
 i el llop que li va detràs.
 Los bous corren pel camí
 del Ginebre cap al Mas.

Lo pare llaurave al Clot
 la iaia fee el dinar,
 la mare llavave al Toll,
 lo iaio garde el bestiar.

Ere l'hora de migdia.
 Los bous per damunt lo Mas.
 Lo pare torne del Clot,
 la mare ve de llavar.

Los bous pasturen tranquils.
 La vaca negra està al blat,
 la roja en lo coll sangós
 va remugant pel ribàs.

Lo pare tanque les vaques.
 —Lo gos i el pastor a on estan?

Entre al Mas i puge a l'era
 i veu lo rastre de sang
 que dixà la vaca roja
 pel ribàs i el camí avant.

Se'n va camí de la Vila
 i cride al xic: —A on estàs?
 Sent los ganyols del gos negre
 cap a l'endret del Tossal
 i al costat de la savina
 veu lo xiquet ple de sang.
 Té la cara mossegada,
 les mans ertes i els ulls blancs.

Va pujar la Justícia de la Vila,
 va vindre el veïnat
 dels masos de la vora.
 Se'l van emportar al Mas.
 Li van mudar la roba,
 li van rentar la sang.

Los hòmens en los gossos
 van acorrallar al llop,
 que va matar al gos negre
 i va fugir rabiós.
 I al cap de la Vinyassa,
 per un bon caçador,
 va ser mort lo llop fréstec
 que va matar al pastor.

Una creu de fusta de ginebre,
 molt a prop del camí,
 recordave als caminants com ere
 la vida dels antics i lo que van patir.

LO CASORI

A'n eixos dos xiquets los haurem de casar.
Ací venim jo i esta dona
per a parlar d'això i com ho hem d'arreglar.
Natres no som de casa bona
i vates teniu més que donar.
Vates només teniu que xic i xica,
natres sis fills tenim.
Vates sempre heu segut de casa rica,
natres treballa que treballa i no n'eixim.

Los xics se volen, ja ho sabem,
se volen posar sols i faran bé,
així que entre tots natres los ajudarem.
Vates fareu lo que pugueu, natres tamé.

De casa per a viure no ne'ls faltará
que els donarem la nostra del Castell;
i un corral a les Rodes per a posar el bestiar.
Això per a la xica. Mireu que li doneu a'n ell.

La mula aparellada al xic li donarem:
carrejadors, banastos i argadells,
albarda, sària i feltre per a poder llaurar.
I de coses de casa no n'hi han de faltar:
barcella, almud, romana, una criva, un arer,
dos forques, una pala i un cartó femater.

Tot lo que haigue de tindre un llaurador, tindrà.
Tant com podrem farem pel nostre fill:
li donarem tamé la polligana, un aladre i un trill.

Si li doneu lo trill, no li doneu lo vell,
que fa més de vint anys que ja bateu en ell.
Doneu-li lo nou que tos va fer,
l'hivern passat o l'altre, lo fuster.

Forra la xica no se n'ha d'anar:
Un llit, sis llençols, dos mantenes morellanes,
cobertor, madalap i dos borrasses,
tres coixineres i roba de mudar.
Dotze plats, dotze culleres i sis tasses,
dos jocs de taula, roba de tot anar.
La caixa que sa iaia li donà.
Cassoles, calderes i les llaces,
cadires i taula i manils de pastar.

Tindran tot lo de casa, per lo que estem veent,
i tot lo necessari per a treballar,
peró aquí dengú parle de terra ni bestiar.
I si no sembren ni seguen ni baten, malament.

Al xic li donarem les Planes i l'Aigüera,
a la xica doneu-li l'Olivar i la Travessera,
i així tindran oli i pa per anar fent.
Tamé li donarem l'hort a la Perdiguera
i un tros de vinya als Tolls
i tot lo que tenim a la Buitrera
i el pinar dels Mollons.

Natres los donarem onze primales,
deu corders i un mardà.
Tu que en tens los dones dos segalles
i aquella porcelleta per a fer-la criar.

I vates les dones poseu-los una lloca
i ous tindran, si els ponen les gallines,
i els nés que tindrem minjaran truita
i de l'hort tota classe de fruita

i escudelles de lleit de les ovelles
i mel de les abelles
dels eixams que farem,
i així nos creixeran forts i valents.

OLIVERA DE CENT ANYS

Oliveres del Solà,
quina envegeta que em feu,
per les coses que sabeu
i que no em voleu contar.

Hi ha una jove olivereta
a la punta d'un ribàs
que creix damunt del tapàs
i fa l'oliva rogeta.
Deu fer una trentena d'anys
que mon iaio em va dir un dia:
«Eixe empelt, setze anys tenia
el dia que el vaig plantar
de l'esclop d'una olivera
que mon iaio em va donar.
Va créixer. A la primavera
li vaig posar una arna vella,
la vaig cavar i esporgar.
A mi em van cridar a la guerra,
a l'Àfrica em van portar,
i el dia que vaig tornar
més de dotze pams d'en terra
havia crescut l'empelt
i mirave cap al cel
l'empellet de fulla tendra.

Enguany té un cabàs d'olives
i no està molt carregada.
Tu, si tens néts, quan ne tingues,
els pots dir qui l'ha plantada.
Ton iaio la va plantar

de l'esclop d'una de vella,
tan vella que es va assecar
i al cor se li va fer esca».

Ara fa un centenar d'anys
i aquí teniu l'olivera
que mon iaio va plantar
de l'esclop d'una de vella.

AMICS TREBALLADORS

Amics treballadors!
Llauradors de terra prima de les Planes
i dels Tolls.
Arrabassadors de terra roja i forta
amb aixada puntera i arpiots.
Vells llauradors de bancalets estrets
que de pedres i còdols feu parets.
Llaor de xeixa forta que sembràveu,
i creixien les grosses moterades
a les millors parades
i als bancals costeruts
que avui estan perduts.

Talladors de pi negre a les picosses.
Talladors de carrasques; carboners.
Aquells hòmens valents
de destrals esmolades i grossos tronçadors.
Rossegadors de mules ben portades,
desemboscant els pins costes avall,
i carretjant carbó per mals camins.
Ai, amics dels pinars i els carrascals,
a on estan les destrals?
«Penjades a l'estaca, rovellades,
i els tronçadors lligats, sense llimar».

Aquelles mules jòvens s'han fet velles
i els vells rossegadors i llauradors
prenen lo sol de l'hivern als recers
i als pedrissos la fresca de l'estiu.
I aquells hòmens tan forts no llauraran mai més.

MOROS I CRISTIANS

De damunt de la roca miro el pla
i veig atrafegats cristians i moros,
uns porten les espases a la mà,
altres guanyen perquè trumfen els oros.

Per un trosset de terra de secà
vendrien a son pare i a sa mare;
per un bocí de pa, si ne'ls faltare,
li treurien la sang a son germà.

I per hausir una dona, si convé,
traeixen a l'amic i, satisfets,
amb el cap alt passen pel carrer.

De damunt de la roca els miro i veig
com trafeguen pel pla i per la vall verda,
i s'omplen de misèria i pasten merda.

LA BRUIXA DE CAPDEVILA

A una casa a Capdevila
viu una jove donzella,
blanca la cara i les mans,
i rossa la cabellera.
Primes i llargues les cames
i prima la cintureta,
que es mou com si fore un vímet
damunt de la vimenera.
Té els ulls com brases enceses
i la boca tan ben feta,
que és com una aparició
quan la veus a la finestra.

Té el balcó ple de flors
i té una clavellinera
que li fa clavells tot l'any,
tant si plou com si fa seca,
tant si neve com si gele
de clavellets està plena.

La fadrina ix poc de casa.
Va a la font de la Canella
i porte el cànter al costat
de l'aigua més clara i fresca.
Los domenges quan va a Missa,
—va sempre a Missa primera—,
lo pobre Mossén Joan
la veu aginolladeta
i mire a l'altar major
que no sap si és la donzella

o si és la Mare de Déu,
que tamé és molt matinera.

Està sempre a dins de casa,
parle poc i va de pressa,
només diu: Avant, avant,
mentre fa la rialleta.
Estén la roba al balcó
i pose el cànter a la fresca,
i cante estranyes cançons
mentres va fent la faena.

Diuen los veïns que cante
de nit quan és lluna vella,
al balcó del solanar,
que cante una cançoneta
que no la sap ningú més,
que només la cante ella.
Diu que va mig despullada,
i la rossa cabellera
li tape els muscles i els pits
i la mitat de l'esquena.

Conten que al mes de giner
va caure una nevadeta
i un domenge de matí
venint de Missa primera,
va tocar un ameleret
que n'hi ha davall de l'aigüera,
i l'ameler va florir
entre la neu i la gebra.

Diuen que a prop del Castell
hi ha una dona molt velleta
que file al recer del sol
llana d'una ovella negra,
i que va tocar la llana

la nostra blanca donzella,
i blanca la va tornar
com la neu de primavera.

Hi ha un xiquet impedidet
d'un braç i una cameta
i un dia el va agarrar al coll
i se'l va endur a casa seua,
i al cap de dos o tres dies
ja jugave a la placeta.

La gent ne parlave massa
i allò n'ere una dienda.
Un dia que estave a Missa,
com sempre a Missa primera,
la va cridar el Capellà
a la porta de l'Església:
—Dolceta si et confessara,
—perqué li dien Dolceta—,
se't passarien les penes
i viuries més contenta.
Tu conta'm totes les coses,
tot lo que et passe, Dolceta,
i tindràs l'esperit tranquil
i tranquil·la la consciència.

—Jo que li puc contar, Mossén?
Si quan ixco a la finestra
parlo amb la Mare de Déu
i Ella m'escolte contenta?
Esta nit li explicaré,
que esta nit és lluna vella,
que vosté em vol confessar,
a vore lo que diu Ella.

Lo Mossén li diu:
—Escolta,

amb la lluna i amb l'estrella
no es pot parlar que és pecat.
T'has de confessar, Dolceta,
que jo ja sé que tu fas
més d'una cosa mal feta.

—Lo parlar amb los moixonets,
regar la clavellinera,
cantar a la lluna del cel
quan la lluna està sencera,
cremar brotets de timó,
d'espígol i de sarguera
que així puge l'olor al cel
i el cel fa bona oloreta,
això no pot ser pecat
ni pot ser cosa mal feta.
I si això està malament
esta nit m'ho dirà Ella,
quan de dalt del campanar
li canta la cançoneta.

Lo pobre Mossén Joan
no va tindre més paciència:
—Vés-te'n i no tornos més,
no tornos més a l'Església,
que tens el dimoni al cos
i l'ànima et té jusmesa.

La Dolceta se'n va anar
plorant cap a casa seua
i el bon Capellà enfurit
va denunciar la donzella.

Ere més de mitja nit
i estave la lluna plena,
redoneta al mig del cel,
i cantave la donzella

mig despullada al balcó
amb la llarga cabellera
tapant-li els muscles i els pits
i la mitat de l'esquena,
i els peus descalços posats
damunt la clavellinera.

Dos hòmens i el Capellà
i la Justícia primera
pujaven pel carrer amunt
per a prendre a la Dolceta.
La van tapar amb una manta
i lligades a l'esquena
les mans amb corda de cànem,
la van baixar a la Placeta.

Mig poble va eixir al carrer.
Miraven a la Dolceta
que plorant, plorant, cantave
la mateixa cançoneta:
—Mare de Déu de la Font,
Mare de Déu, Mare meua,
com que jo ja no podré
regar la clavellinera,
rega-la tu cada nit,
cada nit de lluna vella.

Pel coll li passen la corda,
la corda per la llomera,
i quan van anar a estirar
se'ls va trencar la cordeta.
Ho van provar tres camins
de la mateixa manera
i les cordes se trencaven
sense penjar a la Dolceta.

Va marxar tota la gent
i ella es va quedar soleta
amb les cordetes pel coll,
per davall la cabellera.
Se'n va anar poc a poquet
i es va tancar a casa seua.
I encara en aquell balcó
florix la clavellinera.

Les tres cordetes de cànem
estan penjant a la reixa
de l'Ermita de la Font.
I pel coll de la donzella
van quedar les marques roges
que li van fer la cordeta.

QUE NEVO

Esta nit ha nevat;
estan blanques les puntes i picosses,
als plans no han arribat
només que quatre volves.

El temps està encalmat;
les blanques boires
s'estenen pels teulats
i per les costes.

Poseu més llenya al foc;
rames i branques
que quan eixirà el sol
n'anirem a baixar de les Vinyasses.

Què hi ha per esmorzar?
«Un plat de farinetes i torrades
per acalentar el cos
i per a tapar el mos,
de cansalada un tros
passada per les brases».

I feu-tos per avant;
i tanqueu eixa porta
del cap de les escales
que va forta,
que al carrer està gelant
i la boira s'adorm a les teulades.

LA PÀTRIA, ELS PENA-ROGINS
I LA LLENGUA

LA MEUA PÀTRIA MENUDA

No vull una pàtria gran
ni una pàtria mitjaneta,
que la vull ben menudeta.
Conèixer-la pam per pam
i estimar-la sencereta.

No la vull pobra ni rica,
ni humiliada ni orgullosa,
vull la pàtria més preciosa,
i la vull verda i florida
i fresca com una rosa.

Vull, al mig d'ella plantat,
i tocant de peus a terra,
a la dreta i a l'esquerra
vore-la de part a part,
els rius, els plans i la serra.

Una pàtria tan rodona
que de llevant a ponent,
els dos braços estenent,
la puguera abraçar tota
i no me'n sobrare gens.

Com una nóvia, estimada,
blanca com flor d'ametler,
dolça com mel de romer,
com una espiga, granada,
florida com un roser.

Eixa pàtria que jo vull,
eixa pàtria és la que tinc;
la pàtria dels meus amics,
la pàtria del meu orgull.
I aquí vull viure i morir.

EL CABDELL DELS CAMINS

Un déu antic amb un cabdell de trama
va marcar per les costes i pels plans
camins, sendes, drecceres,
per les que fa mil anys que anem passant.
Aquell bon déu no feie carreteres,
així que carreteres no n'hi ha,
i les poques que hi ha estan tan mal fetes
que déu això no ho fa.
Passar bancals de vinya i oliveres,
horts i terra de pa,
portant-ho tot arreu,
això no ho fa ni déu,
i els enginyers ho fan.
Com anava dient, fa molts mils d'anys
déu va marcar els camins:
uns li van eixir plans,
uns altres més roïns,
estrets i costeruts,
i, natres, com som tan ben creguts,
natres amunt i avall,
natres tossuts,
hem anat aplanant,
trescant, despedregant,
per avall, per amunt,
cap aquí, cap allà.
Tenim camins per anar a tot arreu,
allí on ha volgut déu
allí mos han portat
los camins del cabdell.
Los camins tenen nom,
el nom que els déus antics los van posar:

lo camí de la Font,
lo camí del Solà,
lo caminet de l'hort,
camí de Coratxà,
lo camí de la Sort,
lo camí del Fossar,
lo camí de Beseit,
lo camí del Boixar,
lo camí del maset,
lo dels Avellaners,
camí del Vila-Sans;
i tots els caminets que tots sabem
i no en cal ni parlar.
Cansat que ningú
passare pels camins que ell va marcar,
un dia, aquell bon déu,
va tornar a fer el cabdell
dels camins escampats
que ningú fa servir
i estan mig esborrats,
i va anar embolicant
la trama dels camins
i el cabdell va guardar,
per si passats els anys fore precis
que déu desfere el fil
del cabdell i els camins torno a marcar.

QUANT PER UNA VIDA

D'una barcella de bon blat
quants pans ixen?
D'un velló de llana
quants peücs?
Quanta suor per cada llesca,
quants fiçons
per cada bresca?
Quants solcs
per un cafís de blat?
A un plat de cigrons
quantes cigroneres hi han entrat?
Per un plat de collada
quantes ovelles s'han munyit?
Per un plat de tomata
quantes tomateres s'han collit?
Quanta verema per un porró de vi?

.....

Per la vida, per a viure la vida,
per a vore eixir el sol cada dia,
quant s'haurà de patir?

LLUNY DE TU

Si lluny me'n vaig i de més lluny te miro
i m'eixeco més alt, fugint de tu,
te tinc molt més a prop i més t'estimo,
sense enyor, sense enveja de ningú.

Si mirada de prop se't veu cruel
i aspra i freda i amarga i malcarada,
quan se't mire de prop se't veu la pell
tèbia i suau, rodona i ben formada.

Més que estar a prop de tu, vull recrear-te,
fer-te créixer i florir com t'imagino
i estar amb tu lluny de tu, sense tocar-te.

Terra, país, muntanya, quan t'estimo!
Quants versos t'haig de fer per agradar-te?
Que lluny me n'haig d'anar per estimar-te!

LO RIU TASTAVINS

Naix a la muntanya,
baixe fent camins
cap al Matarranya,
lo riu Tastavins.

Va regant les hortes,
va movent molins,
va fent moltes voltes
lo riu Tastavins.

Veu créixer les vinyes
olivars adins.
Ha vist guerres, ha vist rinyes
lo riu Tastavins.

Les pampes dorades
tapen los raïms
de vinyes regades
pel riu Tastavins.

Raïm negre i ros tenim,
moscatell, garnatxa, macabeu.
Lo que no llaure no beu,
diuen pel Tastavins.

Podar, llaurar, cavar, veremar.
Per a beure vi
s'ha de treballar,
diuen pel Tastavins.

Los de Pena-roja que sort que tenim.
Abans de veremar
lo riu taste-vins.

SOM GENT DEL MATARRANYA

A on tens la gent, Matarranya,
en tantes cases tancades
i terres abandonades?
—Escampats per mitja Espanya—

Però alguna volta tornen,
per no perdre la costum?
Tornen si no estan molt lluny,
i els que no poden s'anyoren.

Ampla vall i planes terres,
oliveres i ametlers,
presseguers i avellaners,
roques roges a les serres.

Matarranya, terra i riu,
pobles plans i costeruts,
bancals grans, bancals menuts,
fred d'hivern, calor a l'estiu.

Esglésies, cases i masos,
Ermites, castells i ponts,
carrascals, pinars i fonts,
parets de pedra i ribassos.

Quants anys fa que esteu aquí,
bona gent del Matarranya?
—Los Ibers més de sis mil
i natures som d'eixa raça.

Los Íbers, los rebisiaios,
los iaios grecs i romans,
i els pares que tenim natros,
mig moros i mig cristians.

I de política què?
Sou lliberals o carlistes?
—Som lliberals quan convé
i carlistes quan convingue.

Segur que sou bons cristians
en los anys que fa que ho sou.
—Pos jo diria que som,
més que cristians, lliberals.

—Perquè mos agrade molt
fer la nostra voluntat
quan és nostra la raó,
i dir sempre la verdat.

I com està avui en dia
la vida per la Comarca?
—Pos diuen que és mala vida,
que la bona vida és cara.
Però la vivim tranquil·la
en salut i bona gana.

I quina llengua parleu,
ja ho sabeu tots o no encara?
—És millor que no ho toquem,
que d'això se'n parle massa.

Però si n'hem de parlar
que quedo una cosa clara:
Que no parlem castellà.
I que no xapurregem,
que parlar, parlem ben clar,

i que mos entenen bé
catalans i valencians.
Arnes, Horta i Riba-roja,
la Pobla, Boixar i Morella
parlen com a Pena-roja,
la Vall del Tormo o Maella.
I a dengú li estranye gens
esta forma de parlar,
com no sigue un castellà,
que no sap lo que diem.
I fa més de vuit-cents anys
que estem parlant com parlem.
Sabem parlar castellà,
l'ensenyen a les escoles.
Parlem lo nostre parlar
sense estar a les beceroles;
i de perdre'l no el perdrem,
que sabem lo que mos coste.

Vatres què demanaríeu
si puguereu demanar?
—Demanar sí que podríem,
lo difícil és donar.

—Que mos dixaren tranquils,
que mos díxon treballar,
que mos tinguen per amics
veïns dels quatre costats.
Que som tant de l'Aragó,
de farà vuit-cents anys ara,
com ho són los de Faió,
de Tamarit o Favara.

SOROLLA'T I POCA SON

SOROLLA'T i poca son,
ja s'ha acabat lo dormir,
espavila't, que si dorms,
de net no en farem un dit.

SOROLLA'T i fes soroll
i als sords fot-los un bon crit
que si et quedes com un poll,
callat, banyat i arrupit,
encara aniràs al roll,
al roll dels pobres d'esperit.

SOROLLA'T i fes camí,
camí de la llibertat,
llibertat de dir o no dir.
I dient la veritat,
a la nafra posa el dit.

I no parlos per parlar,
si parles, parla amb sentit:
agre, dolç, moll o enfurit.
SOROLLA'T. Si estàs parat,
te quedaràs ensopit.

Ni llum, ni foc, ni caliu,
ni foc, ni cendra calenta.
Ni un rosegonet de pa
al cul de la panereta.
Ni aigua al cànter i a l'armari,
ni gota d'oli a l'olleta.
Al carrer flors i violes,
i al balcó clavellinera,
i a dins de casa ni un ral,
i a fora la gran fatxenda.
Aparences de cristiana
quan va a missa primera,
i quan vas, al de nitet,
i puges la costereta,
a on vas, que no ho sap ningú?
A on vas, que vas tan contenta?

LA MASMUTADA
IV. LO TESTAMENT DELS VELLS

Los vells ilercavons
pujaven al Collet
i allargaven la vista
a Llevant i a Ponent;
des d'allà dalt dominaven mig món.

En sang de cabra escrit,
en roja sang de cabra,
Testament dels antics
a la Roca gravat,
dels vells ilercavons de Masmutana,

A plena llum del sol,
un dia ras i fred,
a'n una roca plana
havien fet bon foc,
i van dir als hòmens jóvens los més vells.

—D'on allargue la vista
de cara per avall,
a la punta més alta,
si mireu per amunt,
tos dixem per herència i usdefruit.

Tos dixem esta terra
i tot lo que comporte;
lo que ve de davall,
aigua de fonts i rius
i lo que té damunt, lo cel i el sol.

Tota fiera salvatge
i fréstec animal,
tots los pins i carrasques,
cingles i roquissalls,
ombries i barrancs i moles planes.

Tot això serà vostre,
vostre i dels vostres fills
i dels fills dels fills d'ells,
només que ho conreeu
tal com natres avui tos ho donem.

En una condició
que conserveu lo foc,
que no se tos apago,
que si tos s'apagare,
perdent lo foc, perdreu terra, aire, i sol.

Si perguéreu lo foc,
lo foc que heu heretat,
dixaríeu la terra,
i hauríeu de buscar
a terra forastera un foc estrany.

I damunt d'esta Roca
unes mans forasteres
foc estrany encendrien,
i mai més tornaríeu
a pujar a'n esta Roca en lo cap alt.

Fem este Testament
un dia de cel ras,
a plena llum del sol,
damunt de la Gran Roca,
tots drets, ningú assentat, davant lo foc.

LO ROMANÇO D'AQUELL HOME QUE NO VA SABER TROBAR EL CASTELL

Va vindre un home a la vila,
d'eixa gent que va buscant
coses rares i costums
passats de moda o estranys.
Li va agradar molt lo poble
i aquells carrers empedrats
i els nostres balcons de fusta
i els grans ràfecs dels teulats.
Li van dir: pujo al Castell,
vorà com li agradarà.
L'home va anar a Capdevila
i el Castell no va trobar.
Ni hi ha torres ni muralla,
ni rastre de Castell hi ha.
Rastre sí, que encara hi queden
la torre Vella allà dalt
a la punta de la roca,
i una atra més cap allà,
i un solament de muralla,
de pedra i morter de calç.
I si pugés més amunt,
hi ha senyals del vell fossar,
i una tàpia plena d'ossos
de moros i de cristians.
Però l'home no ho va vore,
que ningú la hi va ensenyar.
L'home estranyat i sorprès,
se'n va entornar per avall.
A una dona que pujave
del forn, d'anar a comprar pa,
li va preguntar aquell home

si l'havien enganyat,
perqué buscave un Castell
i no l'havie trobat.
—Jo sóc del Castell, bon home,
i de Castell no n'hi ha;
potser abans, quan feen guerres,
ara no, que estem en pau.
—¿Usted no habla castellano?
Esta manera de hablar
parece como si fuese
valenciano o catalán.
—Jo de castellà no en sé,
l'entenc però el parlo mal.
Natres parlem una llengua
com parlen los morellans,
o potser com a Tortosa
o com a Bot o Alcanar.
L'home havie descobert,
i l'home estave estranyat,
que per terres d'Aragó
parlaven com a Alacant,
com a Maó i com a Lleida
i no com los castellans.
—¿Siempre han hablado esta lengua?
—Tinc a prop de vuitanta anys
i no n'hai parlat mai d'atra,
que no me l'han ensenyat.
—¿Y cuando va de viaje?
—Jo de viatge no hi vaig.
De jove anava a Morella
i a la Sénia pel Boixar,
de vegades a Tortosa,
i, com tots parlem igual...
—¿Y no ha estado en Alcañiz?
—Un camí, quan vam anar
de viatge a Saragossa,
que mos van portar al Pilar,

que hi ha la nostra patrona.
Això sí que em va agradar;
la nostre Mare de Déu,
Mare de Déu del Pilar,
la patrona d'Aragó;
quina Església i quin altar.
—Si se siente aragonesa,
¿no le gustaría hablar
castellano, que es la lengua
en Aragón oficial?
—Ai, sí que m'agradarie
saber parlar el castellà
per a parlar en lo Doctor
i entendre bé el Capellà,
que com lo parlen tan bé
no en plegues ni la mitat.
Això, o que ells aprengueren
la nostra llengua, i avant...
—Eso no, buena mujer,
que es una barbaridad.
Bastante esfuerzo les cuesta
el latín que han de estudiar,
el francés, inglés y el griego.
¿Y usted los quiere obligar
a aprender lo que aquí hablan?
—Jo no vull obligar a res.
Pero miro-ho ben mirat:
natives ne som més de mil
i ells, com los dits de la mà,
no deuen passar de cinc.
No serie més barat
que només n'estúcion cinc,
que obligar mil a estudiar?
—Buena mujer, con usted
de esto yo no quiero hablar.
¿o me está tomando el pelo,
o me quiere disgustar?

—Mig de broma, mig de veres,
jo vull que quedo ben clar,
i vosté no se m'enfado,
que tenim dret a parlar
la llengua que hem parlat sempre,
i això ningú ho pot privar,
que la parlem perquè és nostra
i la volem conservar.

NATRES

Que som, que si no som.
Que de la part d'aquí,
que de la d'allà.
Mos volen per a amics?
Qué mos volen donar?
Mos volen ajudar?

Com volen que parlem?
Que parlem com vullguem,
a'n ells los és igual.
I que no mos moguem,
que no mos cal pensar,
pensar ja pensen ells.

Lo de escriure i llegir
més val dixer-ho estar.
Que no mos cal patir
que ja mos ho diran.
I si no diuen res
que anem tirant igual.

Que això que aquí parlem
si no ix d'aquí més val.
I si eixim, quan ixquem,
ja parlarem com cal.
Llegirem i escriurem
que no n'ensenyaran.
I que els nostres drapets
que natures mo'ls llavem,
que no els cal ensenyar.

Vivim aquí a on vivim,
parlem lo que parlem,
i que no hi ha remei,
relíquies del passat.
Que si no hi pensem massa
ho anirem oblidant.
Que són coses antigues
que ja aniran passant.
I que arribarà dia,
d'aquí a quatre-cents anys
que això que ara parlem
ja estarà superat.

I diran los més vells
que parlavem abans
una llengua molt vella,
de fa més de mil anys.
Que no es podie escriure,
només per a parlar.
Que no es podie escriure,
que ho tenien vedat
i si algú l'escrivie
estave mal mirat.

LA TERRA BESARIA

La terra seca, les pedres,
besaria.
Les pedres dels camins i de les gleres.
Pujaria
per tossalets i collets.
Passaria
argilagars i esbarzers.
Per hortes i olivars jo volaria
per un bes.
Quan les fulles dels xops tremolarien
al ventet,
tu i jo caminaríem...
Caminet
sembrat de fulles i pedres
que va de casa a la font.
D'anades i vingudes n'estan plenes
les vores del camí al costat de l'hort
i les séquies sembrades de floretes.
Unes són de color groc,
atres roges i blavetes:
besets perduts pel caminet de l'hort.
Aquells besets oblidats
buscaria,
la terra seca, les pedres
besaria,
les pedres dels camins i de les gleres.
Pujaria
tossalets i colletets.
Passaria
argilagars i esbarzers.
Per hortes i olivars jo volaria
per un bes.

LA TERRA I LA NATURA

TOTS LOS COLORS

Mil colors, foc i flama.
Al barranc mil colors,
al barranc i a la serra.
Ginebres i coscolls
i per en terra
mil colors a la jonça i al boix.

Foc i flama als orons,
als grévolts verd i brasa,
flama damunt dels xops,
blanca la glera blanca,
groc bancal de rostoll,
verda l'aigua a la bassa.
Mil colors. Foc i flama.

Blau lo mar a llevant,
blau d'aigua blava,
d'aigua de mar salada,
que no l'hem vista mai
que la tenim tapada
de roques i crestalls
i d'immensa muntanya,
mirada de lluny blava,
de prop verda i morada.
Mil colors. Foc i flama.

Que bufo el cerç gelat
esbargint nugolalls
i quedarà el cel ras,
cel ras com una espasa
i vorem mil colors i foc i flama.

QUE TRONARE VOLDRIA

Quan sento el terratrèmol per ponent,
la tempestat de vent i la tronada
i el foc dels rellampecs
i grosses gotes d'aigua,

quan veig baixar pel riu la terbolina
de les argiles roges del camí,
me'n recordo d'aquell dia al molí,
perduts tu i jo entre els sacs de la farina.

Baixave el riu furient,
retronaven los trons pels alts crestalls
i l'aigua per les valls
bramave als barranquets.

La bassa no abundave,
la séquia sobreexie,
de l'aigua que baixave
lo riu tèrbol creixie.

Se'n va endur les passerres,
se'n va endur la palanca
i els còdols rodolaven per les gleres
i llastrisses de pedra llisa i blanca.

De banda a banda el riu,
i va entrar al molí l'aigua.
Tu i jo escales amunt i al cap de casa
entre menats de veça vam fer el niu.

Que tronare voldria,
que eixire el riu furient
i núgols de ponent
dixaren al molí, com aquell dia,
rellampecs, aigua i vent.

LO QUE JO CONEC

Conec les herbes del ribàs
la melca, l'agaó,
lo romer i el timó,
les motes de fenàs.

La cascaula, el morró,
la porrassa, el donzell,
l'argilaga, el crespell,
ginesta i ariçó,
la ruda, lo fuell.

Lo blet, la corrotjola,
la jonça, la niella,
cogula, panissola.
L'herbeta de perdiu i la roella.

Lo card, lo panical,
l'arç i la gavernera,
la botja, l'espínall,
lo gram i herba pucera.

Conec los joncs del riu,
lo te i el poliol,
les llepalasses i l'espígol,
les bogues i el server.
Lo boix i el corrunyer,
lo fonoll i la brolla.

Moixons i moixonets conec.
La merla del bec groc,
la polleta de riu, lo pit-roget,

lo tord i el pinyarot,
la griva i el reiet,
la garsa i el pigot.

Conec racons i raconets.
Les pedres del camí em coneixen,
i les herbes que creixen
pels rius i els barranquets.

Les velles carrasques del solà,
los roures ressecs de les ombries.
Los verds pins del pinar.
Ginebres i savines.

Conec fontetes i aiguamolls,
tolls i bassetes.
Pujadors i colls,
arrimadors i coves i covetes.

I com jo les conec,
elles a mi em coneixen.

I JO QUÈ SÓC?

Són punxes
panical, argilaga i agaó.

Són herbes
la melca, corrotjola i el morró.

Són llegums
la veça, la guixa i el cigró.

Són arbres
lo pi, roure i oró.

Són bardisses
esbarzer i vidalbó.

I jo, plantat, sense raïls ni flors ni fulles,
jo, què sóc?

TIMÓ DE FLOR MENUDA

ARRUPITS A L'HIVERN,
FLORITS A LA PRIMAVERA,
DE TIMONETS NE TROBAREU
PER TOTS LOS RIBASSOS I
PER LES VORES DELS CAMINS.

Si al mes de maig aneu pels solanets,
voreu com les abelles van volant
a la blanqueta flor dels timonets
per a fer mel i bresques a l'eixam.

Amb ben poqueta molla en tenen prou,
i amb terra ben primeta i llum del cel,
tant si fa temps sequívol com si plou,
fan flors i les abelles ne fan mel.

Timó de flor menuda jo vull ser
i ser de les abelles el recel
i viure al ple del sol en un recer

i tornar-me a les bresques dolça mel
i morir-me a l'hivern, com solen fer
els timons del solà, davall del gel.

SÓC CRESPINELL

Fill dels cristalls, dels roures i les roques,
pastat amb terra roja, al cerç criat:
veí de les carrasques i del pins,
hauria de ser fort i de pell dura.

Vestit de verd de boix i de ginebre,
dorat de sol i coronat de neu;
lleuger hauria de ser com un salvatge
que pugue costa amunt pels pedregals.

Ni sóc com a carrasca ni com roure,
ni com pi canyablanc sóc ben plantat,
ni dur com els cristalls de roca viva,
ni verd ni d'or ni coronat de gebra.

Busqueu-me als solanets, entre les herbes
de fulla curta i tendra, entre els buscalls,
ben amagat i groga la floreta,
company de la betònica i la sàlvia.

Hauria de ser amarg com el donzell
i aspre i desagrat com l'argelaga
i tindre flor rosada i ser punxent
com és la gavarnera, vet aquí.
I ni sóc agaó ni sóc cascaula
ni herbeta de perdiu: sóc crespinell.

Ara que ja s'acaben
les glòries de l'estiu
i les boires humides
se despengen del cel,
alés de garbinada
baixaran de la serra
i vestiran de groc
els xops de la ribera,
I tu, terra estimada,
ploraràs d'aigualeres
mil gotes pels camins.

EL CERÇ I JO

A les altes picosses, als meus cingles,
hi ha caigut un llençol de blanca neu.
Només aquí i allà la taca negra
d'un floc de pins a contrallum es veu.

Un cercet fi fa tremolar les fulles
i un solet ros s'eixeca per llevant.
Una quietud solemne per les moles,
i una boira gelada pels barrancs.

Camí del sol se'n va l'airet de vidre,
se'n va a cavall d'un nuvolet furient,
i s'eixeca la boira per l'ombria,
a poc a poc, mandrosa, lentament.

A dalt la neu, a baix la boira humida;
per la boira i la neu, el cerç i jo
som passatgers d'un núvol de quimeres,
camí de l'infinit, camí del sol.

CAMÍ DELS TOSSALS

ANÀVEM LO MEU AMIC I JO,
PUJANT DE LES TERRES PLANES
CAP ALS PORTS,
A VORE SI TROBÀVEM
AQUELLA FONT D'AIGUA DOLÇA
I PODÍEM VORE EL MAR

El meu amic i jo, per les dreteres,
anem passant gravissos i estretons,
vaig jo davant tallant les romigueres
que creixen entremig dels vidalbons.

Ell despedregue còdols i cantals
i els dos fem sense pressa eixe camí
que va de terres planes als tossals.
Jo vaig content amb ell, ell hi va amb mi.

Als ulls del meu amic veig un defici
i a la conversa hi treu paraules dures.
Està cansat de fer tant sacrifici.

Jo li prometo fonts d'aigües més pures
i un aire molt més net i transparent
el dia que als tossals arribarem.

LO VENT, L'AIGUA I EL SOL

Preneu-me si voleu,
si no hi ha més remei,
la casa i l'hort,
però no em toqueu
la llum del sol.

Emporteu-to'n lo blat,
les patates i l'oli,
però dixeu-me el vent
i l'aigua de la font.
La cadira i la taula
to'n podeu emportar,
però dixeu-me el foc.

A baix a la bodega
hi ha un carretell de vi,
si tos fa goig,
i a dalt al cap de casa
hi ha un cuixot.
Emporteu-tos-ho tot,
jo no ho vull per a res.
I si no en teniu prou
podeu prendre la cabra i el porcell.

Però no em toqueu
lo vent, l'aigua i el sol.
I el foc,
no m'apagueu lo foc.

LES BRUIXES

Van les bruixes, van les bruixes,
van les bruixes pels barrancs
buscant fulles, collint herbes
i gargulls dels espinalls.
Poliol i herba pucera,
te de roca als roquissalls.
Van les bruixes, van les bruixes,
van rebuscant pels solans
manrúbio, donzell i ruda,
romer, jonça i panical.
Van les bruixes, van les bruixes
voreteta del riu avall,
collint joncs i gavarnera,
plantatge, ortigues i cards.
De fuells i corrojoles
se n'omplen lo devantal
i cullen flor de saüc
i blets pels pataquerals.
A l'ombria herba fetgera,
als bancals grapats de gram,
al ribàs herba bovina
i l'herbeta de la sang.
Van les bruixes pels camins
buscant flors al mes de maig.
Se les emporten a casa
i les posen a secar.

Bruixetes de Pena-roja,
bruixetes de devuit anys,
que cureu la malaltia
que ningú més pot curar;

cureu-mos del mal d'amors
amb les flors del mes de maig,
que quan arribo l'estiu
les herbes s'assecaran,
pel riu no baixarà aigua
i les fonts s'eixugaran,
i pel caminet de l'hort
de flors ja no n'hi haurà.
Bruixetes de Pena-roja,
bruixetes de devuit anys,
vatures que cureu de gràcia,
no mos deixeu per curar.

L'AMOR S'HI POSA

LA PELL DEL TEU COS

La pell del teu cos de color de rosa,
que l'amor s'hi posa.
Com la pell de préssec, de borra pleneta,
com una mançana
la cara rogeta.
I les mamelletes
blanques i tovetes.
La panxeta prima,
les cuixes gordetes,
lo culet redó
i les pantorrilles ben fetes.
I al cap de les cuixes, allí a on tu ja saps,
davall del melic,
tens un embolic
de pèls arrissats.
Que bonica que eres des dels peus al cap.

LO MATÍ DE SANT JOAN

Matí de Sant Joan,
abans que eixire el sol,
mos van alçar del llit
i vam anar a la font.
Mos vam rentar la cara
com un bateig d'amor.
Aquell ventet fresquet
i aquell raig d'aigua clara
van trencar la dolçor
d'aquella nit sagrada.

Cantave el rossinyol
per entre les sargueres
portant la bequerada
als menuts moixonets
de primera volada.

Aquella nit tu i jo,
aquella matinada
d'aquella nit de foc,
per primera vegada
vam volar per l'amor.

Jo vaig tancar la porta,
tu vas pujar l'escala,
jo vaig apagar el llum,
tu, que anaves descalça,
vas obrir la finestra
i un raig de lluna clara
va ferir tot lo llit
com d'una navallada.

Ta pell com un riu,
tremolosa i blanca.
Pell a pell, cor a cor,
la nit de Sant Joan
de foc i lluna clara.

PASTORETA

Pastoreta, pastoreta
de corders i cabrits blancs,
te'n vas en la cistelleta
pels camins i pels bancals.

Portes una trena llarga,
portes devantal brodat,
portes faldetes de sarga.
I què portes més avall?

Portes bruseta de seda,
i el botó desbotonat.
I davall de la bruseta
jo no sé que deus portar.
Què deus portar pastoreta,
perquè a mi m'agrado tant?

MILS D'AMORETS

Claror de nit estrellada,
claror de sol matiner,
claror de la lluna clara,
claror de dolça mirada.
De tanta claror no et veig.

Dolçor de mel de romer,
dolçor de mel de timó,
de tanta dolçor que tens,
dolçor de tanta dolor,
dolçor de la teua veu.

Color de roges cireres,
color de verda mançana,
color de fulla dorada,
coloret de pell de préssec.
Color de la teua cara.

Alegria d'estar amb tu,
alegria de trobar-te
quan tornes, si te'n vas lluny,
alegria d'estar junts.
Alegria de besar-te.

Amoret, mils d'amorets:
amoret de fines mans,
amoret dels catorze anys.
Amoret, amoret meu,
amoret, quan tornaràs?

LA XICA QUE VA A LA FONT

Una xica, cada dia,
va a la font de matinet.
Si la trobés li diria:
«De tocar-te et tocaria
a on te toque el canteret».

Ix de casa pentinada,
escotada la bruseta
i la cara colorada
i la trena molt ben feta.
I baixant la costereta,
de presseta que fa fred,
de tocar, li tocaria
on li toque el canteret.

Al passar per la calçada
m'enlluerne el sol rosset
i li miro la llaçada
que porte el davantalet,
a la cintura lligada.
Si puguera li diria:
«De tocar-te, et tocaria
a on te toque el canteret».

Omple el cànter a la Canella
i d'aigua en beu un glopet,
i se li veu un trosset
de la rodona mamella
per l'escot de la bruseta.
I la falda li ve estreta
i li fa molt bon tipet.

A la xica li diria:
«De tocar-te, et tocaria
a on te toque el canteret».

Ai, l'aigua fresqueta i clara
de la font del raconet!
Que jo m'hi rento la cara
de matí, de matinet.
I a la xica li diria:
«De tocar-te, et tocaria
a on te toque el canteret».

Que la cintura li toque
i a la vora del pitet.
Ai, qui fore canteret
que aigua fresca i clara porte
de la font del raconet,
de matí, de matinet!
I el braç al coll que li pose
i l'aprete ben pretet:
«Dixa'm ser el teu canteret!»

GOIG I FLORS

Del genoll per amunt la plena cuixa,
del genoll per avall la prima cama.
Ulls i llavis de bruixa,
als llavis dolça mel, als ulls la flama.

Tremolors al pit nu
i al ventre la saó
delerant la llaor
que hauré de sembrar jo si llaures tu.

Tebioretes al pit,
al ventre tebioretes
amb aigua i mel desfetes,
ofegant-me un dolç crit.

Com un perfum de flors
l'alè de boques fresques,
de rialles i flors
tu i jo, com les abelles, farem bresques.

Vés a l'estenedor i porta la roba
que tens estesa al sol
que no et vull més de dol
que et vull amb roba nova.

De les primeres flors del mes de maig,
de la llaor primera que ha granat,
a les aigües d'abril al primer raig,
sembrem-ne un bon grapat.

Un goig i un gust em dónes quan m'hi poso
i et dono goig i gust a les entranyes
i dolç conhort i sensacions estranyes
sento per tot lo cos, que més no goso.

Un malaire, una son,
un cobriment de cor, una desgana
al ribàs de la font
d'on brolle nit i dia l'aigua clara.

Més plourà i més saó
pel solc obert hi haurà.
De la humida tebior
la llaor grillarà.

I creixerà un rebrot
alt i prim, ben llestat,
que omplirà tot lo solc
que va ferir la rella al mes de març.

Puge l'empelt, fa flor,
i un dia en branca jove llaor nova
farà el rebrot crescut en terra tova,
al teu ventre sembrat de la llaor
que un dia jo vaig batre al mes d'agost.

ALS SILENCIS T'ESTIMO

Als versets del silenci
t'estimo més que mai.
Als silencis diürns,
a les nocturnes fosques;
t'estimo el cos, la boca,
la humida boca, els llavis.

La presència callada;
l'alè i els ulls t'estimo,
als records i als silencis.

LA PARAULA EN EL JOC

JOC DE PARAULES

Jo tinc un presseguer,
un gos,
un trill,
un bos
i un grill.

Jo tinc una parada,
un rec,
un bou,
un cep
i un ou.

I una mula castanya,
un boc,
un all,
un moc
i un gall.

Jo tinc una olivera,
un sac,
un riu,
un gat
i un niu.

I un parell d'espardenyes,
un solc,
un llamp,
un pam
i un glop.

I tinc un ametler,
un duc,
un pas,
un ruc
i un mas.

I tinc la llum del sol,

la nit,
 la mà,
 lo llit
 i el gra.
 Ella té una figuera,
 un rascle,
 un moble,
 un mascle,
 un poble.
 Un bancal a l'Aigüera,
 la roba,
 la mula,
 la dula,
 la cova.
 I té un bancal de vinya,
 la cama,
 la bossa,
 la gossa,
 la rama.
 Un bon feixet de llenya,
 la tinya,
 la troca,
 la vinya,
 la roca.
 I té cent ovelles
 i llana i esquelles
 i ...bones mamelles.
 Jo tinc un pi rojal
 i la llum
 i el fum
 i res més.
 Tinc la lluna nova
 vuit dies al mes,
 molt poqueta roba
 i res més.
 Tinc per menjar
 un poquet de pa

i poc més.
 Los dies de festa
 que no es pot fer res,
 tinc la llum del sol,
 la flor de ginesta
 i la dels romers.
 Me'n vaig al Solà
 a fer un feix de llenya,
 per a caminar porto un soc
 i una espardenya.
 Tinc per a sopar
 una olleta al foc,
 un suquet de vitme
 i un caldo de canya.
 Tinc bona jaçana
 si me'n vaig al llit,
 davall sac de palla
 ben tou i mollit,
 damunt la borrassa
 i per a coixí
 un tronc de carrasca.
 Ben acorruocat
 s'està ben calent
 en lo cap tapat
 mentre bufe el vent.
 I a la matinada,
 si és menester,
 vaig a la finestra
 a pixar al carrer.
 I abans d'esmorzar
 per a fer de cos,
 vaig a l'olivar
 damunt d'un tarrós.

RIU, RIU, LA PERDIU

Riu, riu,
riu, rau.
Batzim, batzam.
Suau, suau.
Xiu, xiu,
xim, xam.
Patim, patim,
patim, patam.
Nyigo, nyigo,
nyigo, nyago.
Xino, xano.
Pam, pam,
pim, pom.
Caxic, caxic,
caxic, caxoc.
Ric, ric,
ric, roc.
Pip, pip,
pip, pop.
Catric, catric,
catric, catroc,
catric, catrac.
Rip, rip,
rap, rap.
Nytic, nyic,
nyic, nyoc.
Tic, tic,
tic, tac,
tic, toc.
Piu, piu.
Riu, riu.
Prou, prou!!

XARRADURIES

Va vindre un capellà jove,
eixidet del seminari,
i les xiques feien coa
davant del confessorari.

Tenia bones paraules,
tenia bones raons
i el milloret que tenia
eren les absolucions.

A totes les perdonava,
no en deixava passar cap,
ni a les dels pecats menuts
ni a les dels pecats mortals.

Si el pecat era menut
ho arreglava de seguida,
si el pecat era més gros
s'hi passava tot el dia.

Una que hi anava molt,
a confessar-se les coses,
s'hi passava mig matí
perquè les tenia grosses.

A una que les té menudes
el capellà li va dir:
quan les tingues més grossetes
torna a passar per aquí.

Perquè em dóna molta feina
de perdonar tantes culpes,
de primer vaig per les grosses
i després per les menudes.
Una que les té molt grosses
es volia confessar
i el capellà com aquelles
no n'havia vist mai cap.
Estem parlant de les culpes;
o què us havieu pensat?

SOL·LICITUD

Desenganyats de sort i d'opulència,
companys de prima i curta economia,
devots creients de la santa Paciència,
voldria ser confrare de vostra confraria.

La documentació tinc preparada:
de nàixer despullat tinc la partida,
la Fe de Mala Vida
i la Fama de Pobre ben guanyada.

Revacunat contra ambicions terrestres,
enemic de les pompes fugisseres,
escarmentat de terrenals promeses,
desenganyat de glòries passatgeres.

I tot això que dic
està testificat
i ho porto per escrit
en paper de l'Estat,
de l'Estat de misèria en què estic.

Senyor Pobre Major
i Gran Desenganyat,
demano l'admissió
en eixa Germandat,
amb tota submissió
a les Regles i Normes Generals.

Germans deseparats de la justícia
que fortuna i honors no coneixeu,
despullats de l'enveja i la malícia,

oblidats de bon Déu:
que la santa Paciència mai ens falti,
ni santa Bona Fe.
Sant Bon Humor ens salvi.
Santa Sabiduria que ens aguanti
la vida dignament.

LA PARAULA EN EL VENT

L'INFERN DELS LLETRAFERITS

Papers i pergamins, velles històries,
la vista em cremaran i el temps perdré
i em serviran de poc les ràncies glòries
dels llibres i papers que llegiré.

Un dia qualsevol me n'aniré
i pergamins i llibres i memòries
vindran cantant amb mi misericòrdies
pel camí de l'infern que jo faré.

Els papers cremaran a les fogueres
mil dimonis banyuts, vestits de roig,
i a mi em couran a pèl a les calderes,

per atrevit, per mal cristià, per boig,
i els àngels cantaran al cel de goig
obrint aquells morrets com a cireres.

Recordes:

*Como chove miudiño
como miudiño chove,
como chove miudiño
pola banda de Laíño,
pola banda de Lestrove.*

Jo penso:

Quin borrimet, Rosalia.
Ai, Rosalia, com plou,
quin borrimet per la vila,
quin borrimet per Mont-roig.
Quin borrimet, Rosalia,
i la boira blanca als Ports.
Si plou no anirem a fira.

Tota la nit somnio un vers antic
i, de matí, m'eixeco i del balcó
miro si ha eixit el sol, i veig els arbres,
i el vers que he somniat tota la nit
no és somni, és veritat:
«mon cor estima un arbre».

l estimo el pi que creix a les picosses
i el roure despullat i poderós,
i estimo l'olivera centenària,
i els xops del riu, i estimo la carrasca.
l també el taronger jo estimarie,
si taronges hi hagués al meu paisatge.
El somni és veritat: «Jo estimo un arbre».

QUAN NO QUEDARÀ RES

Quan no quedarà res,
quan morts els rius, blanquejaran les gleres.
Eixuts ullals, seques les fenasseres.

Ofegat el caliu
a les dures entranyes de la terra,
quan no plourà ni nevarà a la serra.

Quan ni un arbre hi haurà,
ni cap garba de blat per les garberes,
ni creixerà cap xop per les riberes.

Quan no quedarà res,
només ermes les terres, sec el mar,
quedarà la paraula. Quedarà.

LES BELLES PARAULES

Per a fer els meus versets trio paraules,
les millors que conec i les més justes,
d'una en una, com flors arreplegades
per a fer-ne un pomet, posades juntes.

Busco paraules, les que més m'agraden,
les que m'ixen del cor, les més precises,
les més antigues que del cap me brollen,
i unes i altres les poso arrengrades
per línies, ben comptades i medides,
i que tingue sentit tot lo que diuen,
que tothom les entengue pel que valen,
i les paraules valen pel que pesen,
i no les peso jo, que es pesen elles...
pel clot que fan a terra quan hi cauen.

Si no les enteneu, no és culpa vostra,
algunes no han entrat al diccionari
i van pel món penant com a fantasmes,
esperant redimir-se per entrar-hi.
Altres n'hi trobareu que, de tan velles,
les teniu en desús, mig oblidades
i a les golfes perdudes, de pols plenes;
de no fer-les anar, desafinades.

Jo les trec al balcó, que la cerçana
les ventilo a la fresca i al bon sol,
esteses al carrer com si en bugada
les haguera passat, com a llençols.
Totes les que tos dic estan amb vida
i amb ben poca salut; algunes d'elles

no han eixit mai de casa, de la vila,
unes pel que diran, altres per velles.

Jo en dic alguna, més d'una vegada,
i els que no la coneixen se l'escolten
com una cosa estranya, com si fore
paraula forastera... i és de casa.

EL RETORN A LA TERRA

ELLES

Elles viuran per mi
i els seus fills, si és que en tenen,
viuran per mi i per elles.

I elles riuran per mi
i tindran, com jo tinc,
clarors de sol i lluna i llum d'estrelles
i aroma de mil flors,
ombra d'arbres i tantes meravelles
de sons i de colors,
si arribaren a velles.

AL MAR BUSCANT LA LLUM

Ací estic per poc temps
i vaig amb vates endevinant destins,
vates i jo fem junts eixos camins
que si a vates us porten al progrés
a mi m'importe més
que em porton mar endins.
Mar endins camí de l'horitzó,
vates a buscar peix
on jo busco una font de llum que neix
d'un núgol de cotó,
la blava lluentor
que puge al sol del mar, s'escampe i creix.
Vates, amics, companys de llarg camí,
quedeu-vos amb el pa i amb la farina
i jo em quedo amb l'espiga
forta, plena, granada de blat fi.
Quan arribeu al prat
de verda brolla ple i de blanques flors,
que de blanc, roig i de tots els colors
el prat n'està brodat,
us hi podeu gitar
i jugar entre les flors sense temor.
El meu amor i jo anirem al mar
—aigua meua estimada!
de blava pell i tan verda l'entranya,
de carícia tan dolça, bes i esglai,
cabellera d'escuma. Dits i mans
per la meua pell onada per onada.
I vates tornareu com cada dia
recaptant bona vida i ben estar.
Jo no podré tornar,

us dixeré la vida
i ens quedarem damunt la mar tranquil·la
el meu amor i jo la llum buscant.

I EL SARRÓ PORTO PLE

ANAVA CAMÍ DE L'HORT,
SENSE CAP PRESSA,
I PER TOT LO CAP DE LA PARET AVANT
FLORIEN LOS AMETLERS.

Si he tornat amb la motxilla plena
d'històries, d'experiències i d'amics,
i amb cinquanta anys que em pesen a l'esquena,
és per a tornar a fer camins antics.

Aquells camins antics que havia fet
quan les lleugeres cames m'hi portaven
carregat d'il·lusions i mort de set
quan l'aigua de les fonts no l'abondaven.

Ara ja no tinc set ni assedegat
vaig camí de la font com ans solia;
ara faig lo camí cada dia,

passa curta, tranquil i assossegat,
amb la motxilla plena i confiat;
lo sarró acarmullat del que volia.

ME N'ANIRÉ

Me n'aniré i faré el camí més pla
i fugiré de costes i dreces,
lluny de camins de ferro i carreteres,
per camins poc trescats, sense parar.

Poquetes coses portaré al fardell:
un grapat de records –els més antics–,
al pit l'últim adéu dels meus amics.
I amb roba vella em vestiré la pell.

Aniré, a poc a poc, sense parar,
i faré nit i dia pels camins.
Ni hort ni bancal, ni vinya ni veïns.

Company de mi mateix haig d'acabar,
que el meu camí ningú més pot trescar
que la senda és estreta bosc endins.

LA VIDA SE ME'N VA

Entre els dits de les mans se m'escola la vida,
i l'abondós ullal s'eixugarà a l'estiu.
La vida se me'n va costes avall furienta,
mentre, tossut de mi, pujo la costa amunt.

L'últim raig de l'ullal, l'últim alè de vida,
l'últim borboll d'amor que a l'estiu brollarà,
no serà per ningú, que es perdrà per la costa
entre motes de jonça i fenasseres seques.

A la terra tornat el que ve de la terra,
el que a la terra dec pago amb bona moneda,
amb moneda corrent, corrent costes avall.

Si se'l beguere algú l'últim raget de l'aigua,
a la jonça del prat ell pagaria el deute,
que jo, amb l'últim alè, m'ho deixo tot pagat.

VULL UN TROSSET DE TERRA

Manen les ordenances i els més vells
costums del nostre territori, que tenim
cadascú un tros de terra per a viure,
cadascú un tros de terra quan morim.

Jo que he tingut la meua terra en vida,
que no me'n falto per a després de mort.
Guardeu-me-la davall d'una olivera
o bé davall del ribasset de l'hort.

Amb tres passes de llarg i tres pams d'ample,
tres vares de fondària, ja en tinc prou;
que sigue terra fina, sense pedres,
ben repartida damunt del meu cos.

Si tos convé de plantar-hi algún arbre,
que sigue presseguer, cirer o prunera.
I del meu cos colgat i consumit
voreu com faran flors per primavera.

I quins préssecs més grocs maduraran,
i que roges s'hi faran les cireres,
i les prunes, quines prunes hi hauran!
Que quan maduraran se faran negres.

No tingueu aprensió, que seran bones;
la terra purifique i tot ho escou.
I si n'hi vaig donar bons fruits en vida,
per què no els puc donar després de mort?

TU I JO SOLS

Lo que haigue de ser,
amiga mort,
lo meu dia rader
avisa-me'l en temps, si pots.

Que mos quedarem sols,
sols tu i jo.
Que no m'ha agradat mai
fer davant de dengú
cosa trascendental.

Si fore al mes de maig,
a l'ombra d'un om
al fondo d'un barranc.
I si fore a ple estiu,
prop de font fresca
o a la vora del riu.
I si ha de ser a l'hivern,
a un receret del sol
i que no hi toco el cerç.

UN RECERET DE SOL

Per al meu rader dia
jo voldria un recer
que no hi tocare el cerç,
a prop de la fonteta del ribàs
un solet tebiet i un cel ras.

Vull anar-hi sol,
poc a poc caminant
i deixar-m'hi caure
tot llarg, estirat.
Los ulls de cara al cel,
tot lo cos despullat,
la pell contra la terra
i quedar-me escoltant
l'aigua de la font,
vent al carrascal.

Si passeu prop de mi
no em doneu la mà,
dixeu-me tranquil,
no em voldré eixecar.

Ho vull deixar tot
com m'ho van donar:
L'últim alé a l'aire
a l'aigua la sang,
los ossos al foc
i per a la terra la carn.
L'aigua i l'aire,
terra i foc queden pagats.

Jo només demano per a mi
 que lo meu jaç se quedo tot borrat:
 Voldria que em creixeren
 als peus dos panicals,
 una melca als ronyons,
 una argilaga a cada mà,
 al mig del pit un agaó,
 una roella al cor,
 flor roja com la sang,
 a la boca un timó,
 una ginesta groga al mig del cap
 i entre mig de les cames un romer.

Rastre no dixeré,
 rastre no vull dixer:
 Los ossos per al foc,
 la cendra pels bancals.
 Ni rastre del meu pas,
 ni rastre ni senyals.
 I tot quedarà igual
 per a sempre més mai.

DEIXA'M POSAR DAVALL

Cinquanta anys són molts anys;
 cinquanta anys d'estar junts.
 Cinquanta anys tu davall,
 cinquanta anys jo damunt.

Ara ja som amics.
 Jo ja sé com les gastes.
 Tu em coneixes a mi.
 Jo vaig fent i tu calles.

Cap mal no te l'he fet;
 si m'has alimentat,
 si m'has tingut content,
 és perquè ho he suat.

Si t'has deixat portar
 i he fet el que he volgut
 –i de xalar he xalat–
 m'has deixat ben fotut.

Ara, n'estic cansat
 d'estar sempre damunt.
 Deixa'm posar davall,
 damunt posa-t'hi tu.

Terra, fes-me un bon clot
 que vull estar abrigat,
 descansant com un mort
 davall de tu, colgat.

TAULA

PRÒLEG	7
LA NOSTRA TRIA	23
LES ARRELS PERSONALS	
LLARGA NIT	27
JO NO ÒBRIGO EL BALCÓ	28
L'EMIGRANT PENNA-ROGÍ	30
VULL DIXAR-HO TOT PLA	40
LES ARRELS COL·LECTIVES	
LA XICA TORNADA SERP	45
LA CREU DEL LLOP	50
LO CASORI	54
OLIVERA DE CENT ANYS	57
AMICS TREBALLADORS	59
MOROS I CRISTIANS	60
LA BRUIXA DE CAPDEVILA	61
QUE NEVO	67
LA PÀTRIA, ELS PENNA-ROGINS I LA LLENGUA	
LA MEUA PÀTRIA MENUDA	71
EL CABDELL DELS CAMINS	73
QUANT PER UNA VIDA	75
LLUNY DE TU	76
LO RIU TASTAVINS	77
SOM GENT DEL MATARRANYA	79
SOROLLA'T I POCA SON	82
[NI LLUM, NI FOC, NI CALIU]	83
LA MASMUTADA (IV. LO TESTAMENT DELS VELS)	84
LO ROMANÇO D'AQUELL HOME QUE NO VA SABER TROBAR EL CASTELL	86

NATRES	90
LA TERRA BESARIA	92

LA TERRA I LA NATURA

TOTS LOS COLORS	95
QUE TRONARE VOLDRIA	96
LO QUE JO CONEC	98
I JO QUÈ SÓC?	100
TIMÓ DE FLOR MENUDA	101
SÓC CRESPINELL	102
[ARA QUE JA S'ACABEN]	103
EL CERÇ I JO	104
CAMÍ DELS TOSSALS	105
LO VENT, L'AIGUA I EL SOL	106
LES BRUIXES	107

L'AMOR S'HI POSA

LA PELL DEL TEU COS	111
LO MATÍ DE SANT JOAN	112
PASTORETA	114
MILS D'AMORETS	115
LA XICA QUE VA A LA FONT	116
GOIG I FLORS	118
ALS SILENCIS T'ESTIMO	120

LA PARAULA EN EL JOC

JOC DE PARAULES	123
RIU, RIU, LA PERDIU	126
XARRADURIES	127
SOL-LICITUD	129

LA PARAULA EN EL VENT

L'INFERN DELS LLETRAFERITS	133
[RECORDES]	134
[TOTA LA NIT SOMNIO UN VERS ANTIC]	135
QUAN NO QUEDARÀ RES	136
LES BELLES PARAULES	137

EL RETORN A LA TERRA

ELLES	141
-------------	-----

AL MAR BUSCANT LA LLUM	142
I EL SARRÓ PORTO PLE	144
ME N'ANIRÉ	145
LA VIDA SE ME'N VA	146
VULL UN TROSSET DE TERRA	147
TU I JO SOLS	148
UN RECERET DE SOL	149
DEIXA'M POSAR DAVALL	151